

ОПОДАТКУВАННЯ ДИВІДЕНДІВ У СВІТЛІ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ

Досліджено діючу в Україні систему оподаткування дивідендів, визначено її принципові особливості та обґрунтовано недоліки. Визначено новації, запропоновані Кабінетом Міністрів в проекті Податкового кодексу, в аспекті оподаткування дивідендів.

Current research in Ukraine taxation of dividends, to its principal features and grounded faults. Determined innovations proposed by the Cabinet of Ministers of the draft Tax Code, in terms of taxation of dividends.

Ключові слова: дивіденд, дивідендний фонд, емітент, акція, акціонер, податок на прибуток, податковий агент, Податковий кодекс.

Податкова система України знаходиться в перманентному стані реформування, тому будь-яке нововведення або зміни законодавчої бази, що впливають на процеси нарахування, виплати і отримання дивідендів, можуть обґрунтовувати коректування дивідендної політики компанії – емітента корпоративних прав.

Доцільність реформування податкової системи в цілому визнається як в середині країни, так і за її межами, а саме у рейтингу сприятливості податкових систем Paying Taxes 2010, підготовленому Світовим банком та компанією PricewaterhouseCoopers, Україна серед 183 досліджуваних країн посіла тільки 181 місце. Серед ключових проблем національної податкової системи аналітики виділяють високе податкове навантаження на прибуток та фонд заробітної плати, що проявляються і в частині оподаткування дивідендів. Великі надії на виправлення ситуації покладаються на Податковий кодекс, прийняття якого є одним з пріоритетів діючої влади. Отже, розглянемо основні положення оподаткування дивідендів на момент підготовки даного матеріалу та норми, що пропонуються у проекті Кодексу, розміщеному на офіційному сайті Кабінету Міністрів.

Емітент корпоративних прав, що ухвалив рішення про виплату дивідендів своїм акціонерам, нараховує і вносить до бюджету авансовий внесок з податку на прибуток у розмірі 25 %, нарахованих на суму дивідендів, без зменшення суми дивідендного фонду на суму авансу. Зазначений авансовий внесок вноситься до бюджету до/або одночасно з виплатою дивідендів.

Емітент, що нарахував (сплатив) дивіденди, зменшує суму нарахованого податку на прибуток на суму попереднього сплаченого авансового внеску, при негативному значенні податкових зобов'язань сума авансового внеску додається для збільшення такого негативного значення. Таким чином, авансовий внесок, сплачений у зв'язку з нарахуванням (сплатою) дивідендів, є частиною податку на прибуток. Виплачені дивіденди підприємства-платники не включають до складу валових витрат.

При виплаті дивідендів на користь юридичних осіб, вони не включаються до складу валового доходу акціонера тільки за умови їх походження від резидента. При виплаті дивідендів на користь фізичних осіб – вони включаються до складу загального місячного доходу до оподаткування. Податковим агентом фізичної особи – платника податку на доходи при нарахуванні (виплаті) на його користь дивідендів є емітент корпоративних прав або за його дорученням – інша особа, яка здійснює таке нарахування (виплату). Ставка податку на доходи фізичних осіб – 15 % від об'єкту оподаткування. Виплата дивідендів на користь фізичних осіб по акціях (корпоративним правам), які мають статус привілейованих або інший статус, що передбачає виплату фіксованого розміру дивідендів або суми, що перевищує суму виплат, розраховану на будь-яку іншу акцію (корпоративне право), прирівнюється з метою оподаткування до виплати заробітної плати з відповідним оподаткуванням і включенням суми виплат до складу валових витрат особи, яка виплачує дивіденди. При цьому авансовий внесок не сплачується, а така виплата не підлягає оподаткуванню як дивіденд відповідно до норм закону про оподаткування доходів фізичних осіб.

При виплаті дивідендів у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих підприємством, яке нараховує дивіденди, за умови, що така виплата ніяким чином не змінює пропорцій (часток) участі всіх акціонерів (власників) в статутному фонді, авансовий внесок по податку на прибуток при виплаті дивідендів не сплачується. А якщо при такій виплаті збільшується статутний фонд емітента на сукупну номінальну вартість нарахованих дивідендів, то вони не включаються до складу загального оподаткованого доходу фізичної особи – акціонера.

Схематично процес оподаткування дивідендів представлено на рисунку 1.

Таким чином, діюча податкова система в аспекті регулювання дивідендної політики має наступні принципові особливості:

1) стимулювання прибуткової (з податкових позицій) діяльності компанії, що виплачують за наслідками минулої діяльності дивіденди, в майбутніх періодах: якщо аванс з податку на прибуток перевищить майбутні податкові зобов'язання, то їх різниця не компенсується, а, відповідно, є додатковими витратами компанії, що, крім того, є податковим бар'єром для вилучення коштів акціонерами;

2) авансування податку на прибуток обґрунтовує додаткові витрати компанії, що виникають у зв'язку з тимчасовим податковим вилученням грошових коштів;

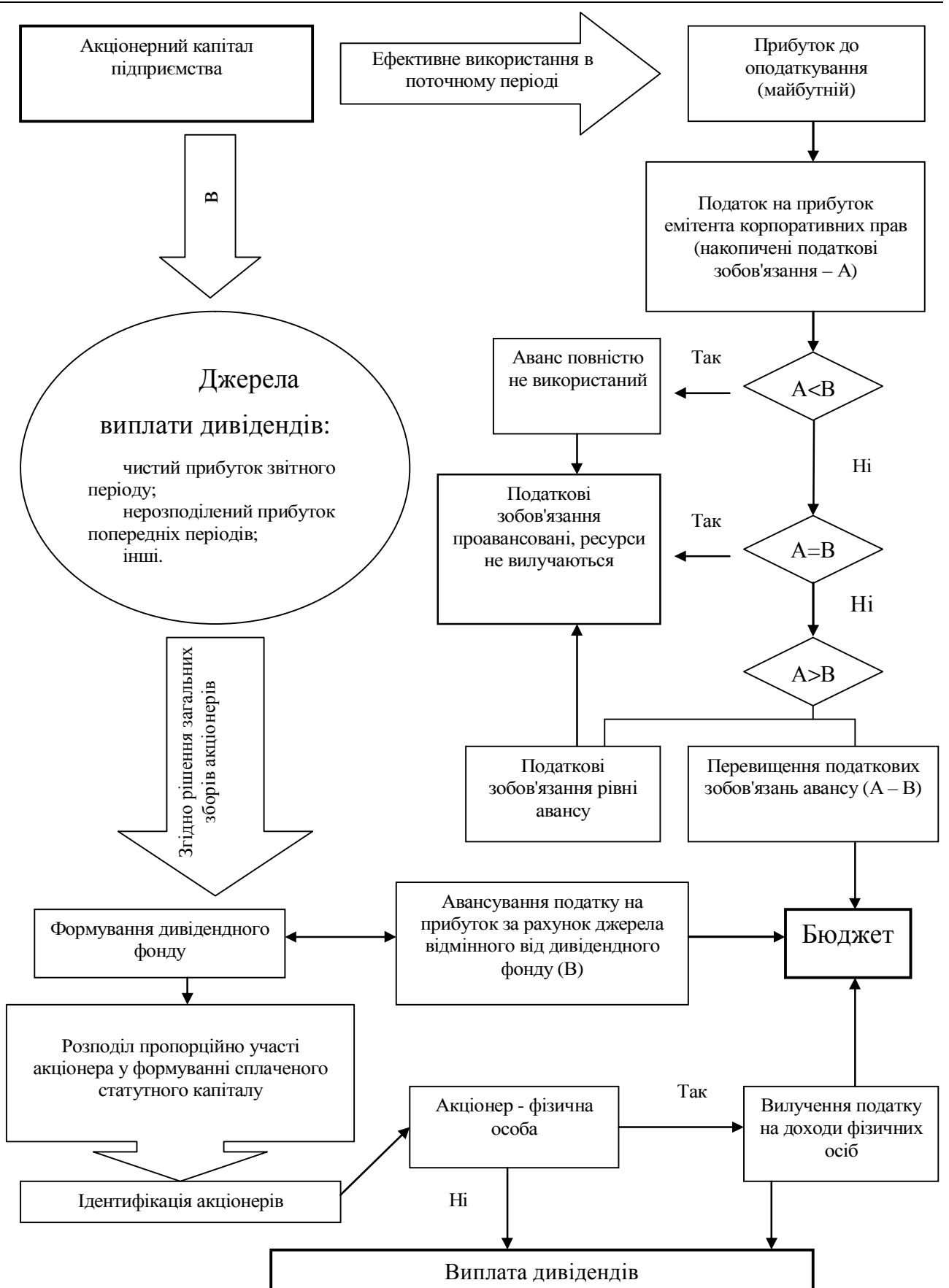

Рис. 1. Схема оподаткування дивідендів, що виплачуються власникам простих акцій (у формі відмінній від виплати дивідендів новими акціями власної емісії)

3) відмінність в оподаткуванні дивідендів для фізичних і юридичних осіб, оскільки в першому випадку

дивіденди можуть бути тезавровані або вилучені із обігу іншим чином, а в другому – це інвестиційний ресурс;

4) концентрація відповідальності за сплату податків, пов'язаних із дивідендними виплатами, на емітенті корпоративних прав.

Отже, в Україні, як і в США, виплачені дивіденди, як результат інвестування, оподатковуються двічі: спочатку податок на прибуток сплачують емітенти корпоративних прав, а потім акціонери сплачують особистий прибутковий податок зі своїх доходів. Оскільки в Україні приріст вартості капіталу (зростання ринкового курсу акцій) не оподатковується через відсутність необхідних механізмів оцінки передбачається, що більшість акціонерів схилитиметься при голосуванні з питань дивідендних виплат до капіталізації, а доходи вилучатимуть через продаж акцій, які мають зростати в ціні при капіталізації, і лише після цього справляти відповідні податки. Таким чином, інвестор може утриматися від продажу акцій і так уникнути оподаткування, а дивіденди цього зробити не дозволяють. Діюча система стимулює інвесторів до накопичення доходів у вигляді приросту курсу акцій, і протидіє тезаврації доходів.

Основними недоліками системи оподаткування дивідендів в Україні, на нашу думку, є механізм авансування податку на прибуток та оподаткування дивідендів за привілейованими акціями, що виплачуються на користь фізичних осіб. Перший недолік, пов'язаний, як відзначалося вище, із вилучення коштів, в умовах недостатності внутрішніх інвестиційних ресурсів навіть за умов тимчасового вилучення не виправдовує мети запровадження. А в деяких умовах взагалі є недоречним, наприклад:

- при виплаті дивідендів на користь материнських компаній, оскільки виплата такими компаніями власних дивідендів теж вимагає авансування, таким чином має місце подвійне авансування;
- підприємства, що не є платником податку на прибуток, позбавлені можливості повернення авансу, сплаченого при виплаті дивідендів;
- при зниженні ефективності функціонування будь-якого емітента корпоративних прав можливість використання «сигнального ефекту» дивідендів мінімізуються, що особливо важливо в нестабільних економічних умовах.

Щодо другого недоліку, то необхідно підкреслити принципову відмінність заробітної плати та дивідендів, незважаючи на те, що отримувати їх може одна особа, як співробітник емітента та його співвласник. Статус такої особи теж відмінний: у першому випадку – найманий працівник, у другому – прямий інвестор. Тому дивіденди за привілейованими акціями з позиції оподаткування мають бути прирівняні до дивідендів за простими, але без авансування, оскільки у своїй більшості сума таких дивідендів фіксована і не залежить від результативності діяльності емітента.

Детальне опрацювання проекту Податкового кодексу дозволяє стверджувати про збереження основних норм та механізмів оподаткування дивідендів. Проте у документі містяться важливі нововведення. Так, запроваджено обмеження переліку емітентів, що зобов'язані проводити авансування податку на прибуток при виплаті дивідендів. Право не вносити аванс після прийняття даного варіанту Кодексу отримають платники фіксованого сільськогосподарського податку та суб'єкти господарювання, що перебувають на спрощеній системі оподаткування (третій абзац підпункту 10.4.2 розділу III). Також отримають таке право материнські компанії, що сплачують дивіденди за рахунок дивідендів, отриманих від інших осіб (абзац «в» підпункту 10.4.5 розділу III). Особливої уваги заслуговує пропозиція зменшення ставки податку з доходів фізичних осіб, за якою оподатковуються дивіденди, з 15 % до 5 %, що прирівнює дивіденди до процентних доходів за депозитними та іншими аналогічними операціями (підпункт 10.5.3 розділу VI).

Отже, проект Податкового кодексу, запропонований до обговорення на офіційному сайті Кабінету Міністрів містить певні новації у сфері оподаткування дивідендів в контексті зниження фіскального тиску на економіку, що визначається основним пріоритетом документу. Проте у разі ухвалення документу кардинальних змін очікувати годі: новації є фрагментарними. Тому варто очікувати подальшого удосконалення, як в форматі оптимізації податкових механізмів, так і в сфері узгодження нормативних актів. В цьому аспекті наведемо норму ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства», де зазначено, що дивіденди можуть виплачуватися виключно грошовими коштами, а в проекті Податкового кодексу врегульовано оподаткування дивідендів, які нараховуються у вигляді акцій (підпункт 10.4.5 розділу III) та інших формах, мова йде про товарні дивіденди (абзац 2 підпункт 10.4.2 розділу III).

Література

1. Про акціонерні товариства : закон України № 514-VI від 17.09.2008 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Про оподаткування прибутку підприємств : закон України № 334/94-ВР від 28.12.1994 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
3. Про податок з доходів фізичних осіб : закон України № 889-IV від 22.05.2003 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
4. Податковий кодекс України : проект // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/category/main>

Надійшла 9.9.2010 р.